

Ба шӯрои муштаракӣ диссертатсионии
БД.КOA-022-и назди Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон ва Академияи таҳсилоти
Тоҷикистон
(734063, ш. Душанбе, кӯчаи Айни, 126)

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Қодиров Ҷаъфар Ашӯрович дар
мавзӯи «Асосҳои педагогии омӯзиши технологияҳои компютерӣ ба
донишҷӯён-мутахассисони ояндаи равияҳои иқтисодӣ дар муассисаҳои
таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи
илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01. –
Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот**

Муносибатҳои нави иҷтимоӣ-иқтисодӣ дар ҷомеа ва рушди босуръати коммуникатсияи компютерию шабакавӣ ба шаклҳои тақмили истеҳсолот ва идоракунии таъсири ҷиддӣ расонида, касбҳои иқтисодиро бо мазмуни нав пурра сохтаанд. Дар ин масир иқтисодчиёни оянда бояд на танҳо донишҳои касбиро азхуд намоянд, балки таҷрибаи ҷустуҷӯи пурмаҳсул, арзёбӣ ва истифодаи иттилооти касбиро, ки асосан тавассути технологияҳои иттилоотӣ (ТИ) амалӣ гардонида мешаванд, бо маҳорати баланди пайвандсозии шаклҳои инфиродӣ ва муштаракӣ фаъолияти иттилоотӣ густариш дода тавонанд.

Ҳоло дар Ҷумҳурии Тоҷикистон технологияи иттилоотӣ амалан фарогири фаъолияти касбии тамоми мутахассисони соҳаҳои иқтисодӣ, ба монанди муҳосибот, андоз, андозбандӣ, кори бонкӣ, молия ва дигар бахшҳои иқтисоди кишвар гардидааст. Муттамаказ ва васеъ гаштани фазои иттилоотии мамлакат акнун он гуна мутахассисони соҳаи иқтисодиро интизор аст, ки онҳо бевосита аз василаҳои муосири ниғаҳдорӣ ва коркарди иттилоот огаҳӣ дошта бошанд. Ҳалли масъалаи мазкур пеш аз ҳама ба таълими дурусти фанҳои «Информатика» ва «Технологияи иттилоотӣ» бо истифода аз худи технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ (ТИК) дар муассисаҳои таҳсилотӣ, аз таҳсилоти миёнаи умумӣ (ТМУ) сар карда то таҳсилоти миёнаи касбӣ (ТМК) ва олии касбӣ (ТОК), вобастагии ногустастанӣ дорад.

Дар ҷумҳурӣ масъалаи истифодаи босамари ТИК дар машғулиятҳои таълимӣ муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ (МТОК) ва ҳатто муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (МТМУ) барои аксар фанҳои таълимӣ, аз ҷумла фанҳои дар боло зикршуда, то андозае ҳалли ҳудро

ёфтааст. Дар ин хусус якчанд таҳқиқоти диссертационӣ низ барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ номзади илм ва доктори илм анҷом дода шудааст.

Ҳадафи асосии тадқиқоти диссертационӣ ошкорсозии махсусиятҳои вазъи ҷорӣ ва мазмуни истифодабарии ТИК дар тайёрии мутахассисони рақобатпазир дар соҳаи иқтисод дар муассисаҳои таҳсилоти олии Тоҷикистон, инчунин баррасии асосҳои назариявӣ ва дидактикӣ-методологии технологияҳои компютерӣ ҳамчун ҷанбаи мазмунноки омодаسازی мутахассисони рақобатпазирӣ равияи иқтисодӣ дар доираи шароитҳо ва вазифаҳои таҳсилоти муосир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Саҳми шахсии докталаб дар таҳлили ҳамаҷонибаи масъала; дар омӯзиши дурусти таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ, таҳлили миқдорӣ ва сифатии мавод; дар истифодаи маҷмуи усулҳо вобаста ба мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот; дар заминаи кори озмоишӣ ва тасдиқи амалии муқаррароти кори илмӣ дар давоми озмоиш, таҳлили натиҷаҳои коркарди маълумоти озмоишӣ, таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, иштирок дар ҷорабиниҳои илмӣ, ҷаббасти натиҷаҳои бадастомада ва дар таҳияи диссертатсия таҷассум меёбад.

Навгониҳои илмӣ тадқиқот: бори нахуст муносибатҳои назариявӣ ва методологӣ доир ба коркарди малакаҳо ва салоҳиятҳои донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ дар соҳаи истифодабарии ТКИИ дар фаъолияти касбӣ таҳлил ва арзёбӣ гардидаанд; бори аввал вазъи умумии мавҷудаи тайёрии донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ дар соҳаи истифодабарии ТКИИ дар фаъолияти касбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳлил қарор дода шудааст, тавсияҳо оид ба номгӯй ва самти рушди салоҳиятҳои зарурӣ дар донишҷӯёни равияҳои иқтисодӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти истифодабарии ТКИИ коркард ва пешниҳод шудаанд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот бо муҳимияти ҷамъбасти илмӣ, ки дар диссертатсия инъикос гардидаст ва хулосаҳои асосӣ дар қисмати таҳлили раванди истифодабарии технологияҳои иттилоотӣ – иртиботӣ дар раванди таълими донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташаккули донишу салоҳиятҳои зарурӣ дар онҳо муайян карда мешавад.

Боби аввали диссертатсия «Технологияҳои компютерӣ ҳамчун ҷанбаи муҳтавоии омодаسازی иқтисодчиёни рақобатпазир дар илмҳои педагогӣ» аз се зерфасл иборат буда, афзалиятан ба таҳлили адабиёти марбути мавзӯи таҳқиқоти илмӣ бахшида шудааст. Натиҷаи таҳлили мазкур ба сифати заминаи назариявӣ-методологии таҳқиқоти мо баромад

намуд.

Дар зерфасли аввали боби мазкур «Тафсири технологияҳои компютерӣ ҳамчун меҳвари муайянкунанда дар низоми муосири тайёрии касбии иқтисодчиён дар таҳқиқотҳои психологӣ-педагогӣ» зимни таҳлили асарҳои муҳаққиқони хориҷӣ метавон чор афзалияти асосии истифодабарии компютерро дар раванди таълим муайян намуд. Афзалияти якум аз он иборат аст, ки шароитҳои таълим бо ёрии компютерҳо боз ҳам шавқовар мегардад. Дуюм, компютерҳо алоқаи баргардандаи ғавриро дошта, барои худислоҳкунӣ ва интихоби минбаъдаи мавод дар мувофиқа бо сатҳи дониши донишҷӯӣ имконият фароҳам меоранд. Сеюм, компютер интихоби васеи намудҳои ғавриятро дар раванди омӯзиш пешниҳод месозад. Ва дар интиҳо, таҳсилоти компютерӣ ба донишҷӯён имконияти инкишофи умумии саводнокии компютери фароҳам меорад.

Боби дуввуми диссертатсия «Технологияҳои компютерӣ ҳамчун асоси ҷанбаи муҳтавоии омодаسازی мутахассисони рақобатпазирӣ равияи иқтисодӣ» бевосита ба пажӯҳиши амалии масъалаи таҳқиқшаванда бахшида шудааст.

Дар зерфасли аввали боби мазкур «Усул ва меъёрҳои муайянسازیи феҳристи технологияҳои компютерӣ, ки самаранокии раванди омодаسازیи мутахассисони рақобатпазирӣ равияҳои иқтисодиро дар муассисаҳои таҳсилоти олии таъмин мекунанд» меъёрҳои зарурӣ барои ташкили таҳқиқот муқаррар гардиданд.

Муносибатҳои назариявӣ-методологӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин роҳбарияти муассисаҳои таҳсилоти олии мамлакат ҳангоми коркарди барномаҳо оид ба рушди идоракунии сифати таълим дар асоси ТИК, инчунин дар муассисаҳои таҳсилоти олии дар раванди таълими курси махсус, ки бо ғаврияти таълимии омӯзгор дар шароитҳои истифодабарии ТИК дар раванди педагогии муассисаҳои таҳсилоти олии алоқаманд аст, ба ҳисоб гирифта шуда, мавриди истифода қарор дода хоҳанд шуд.

Ҳамин тариқ, саҳми шахсии доғалаб дар таҳлили ҳамачонибаи масъала; дар омезиши дурусти таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ, таҳлили миқдорӣ ва сифатии мавод; дар истифодаи маҷмуи усулҳо вобаста ба мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот; дар заминаи кори озмоишӣ ва тасдиқи амалии муқаррароти кори илмӣ дар давоми озмоиш, таҳлили натиҷаҳои коркарди маълумоти озмоишӣ, таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, иштирок дар чорабиниҳои илмӣ, ҷаббасти натиҷаҳои бадастомада ва дар таҳияи диссертатсия таҷассум меёбад.

Нуктаҳои асосии илмӣ ва хулосаҳои диссертатсионӣ тавассути усулҳои

таҳлили назариявии адабиёти илмӣ-педагогӣ, таҳлили стандартҳои таълимӣ, барномаи тайёри аз рӯи фанҳои ТИ ва касбӣ, таҳияи барномаи таҳқиқот, ташкили мушоҳида ва гузаронидани озмоиш, тавсиф ва натиҷагирӣ аз маълумоти таҷрибавӣ-озмоишӣ, таснифи онҳо ва ҷабдасткунӣ бо истифода аз усулҳои эмпирикӣ-арзёбӣ, озмоиш, муқоиса, таҳлил, синтез, индуксия, дедуксия ва ғайра

Бо баробари муваффақиятҳо дар рисола каме норасогиҳо низ ба назар мерасанд. Ба сифати эрод чанд нуқтаро таъкид кардан ба манфиати кор хоҳад буд:

1. Дар яке аз бандҳои навгониҳои илмӣ таҳқиқот чунин омадааст: «— бори аввал вазъи умумии мавҷудаи тайёрии донишҷӯёни ихтисосҳои иқтисодӣ дар соҳаи истифодабарии ТКИИ дар фаъолияти касбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олиӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳлил қарор дода шудааст». Барои амалӣ намудани ин банд, дар раванди таълим кадом масъалаҳо бештар барои амалӣ гардидани он мусоидат менамояд.
2. Дар рисолаи диссертатсионӣ дастрас намудани донишҷӯён-иқтисодчиёни оянда бо маводҳои электронӣ тавсия дода шудааст. Кадом воситаҳои дастрас намудани онҳо дар раванди таълим афзал ҳисобида мешавад фаҳмо шарҳ дода нашудааст?
3. Чи тавре маълум гардидааст, вобаста ба номгуӣ ихтисосҳои равияи иқтисодӣ ва миқдори такроршавии онҳо дар се МТОК (ДМТ, ДСРТ, ДДМИТ), ки дар рисолаи илмӣ омадааст ихтисоси иқтисодии аз ҳама зиёдтарин дар кадом ихтисосҳо муайян карда шудааст. Бобати бештар салоҳиятнокии иттилоотӣ гардидани донишҷӯён дар ин ихтисосҳо бо истифода аз ТИК кадом корҳо ба анҷом дода шудааст нишон дода нашудааст.
4. Ба ақидаи унвончу то чи андоза истифодаи технологияи иттилоотӣ бе салоҳияти методии устод ба бештар гардидани раванди дарс мусоидат менамояд? Аммо саҳеҳияти он то чӣ андоза аст таҳлилу баррасӣ нашудааст.
5. Ҳам дар автореферат ва ҳам дар рисола баъзе хатоҳои услубӣ ва техникӣ ба назар мерасанд.

Эродҳои зикршуда ҷузъӣ ва ислоҳпазир буда, ба арзиши илмӣ-назариявӣ ва амалии диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Хулоса. Натиҷаҳои илмӣ тадқиқоти мазкур муҳтавои асосии соҳаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ ба мазмуни бандҳои шиносномаи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пурра мувофиқ буда, бо назардошти хусусиятҳои соҳавии илмҳои

педагогика, методикаи таълим, информатика ва технологияҳои иттилоотӣ ба таҳлили назариявӣ ва амалии робитаҳои системавӣ ва қонуниятҳои коркарду корбурди объектҳои мураккаби тадқиқотӣ – системаҳои таҳсилотию иттилоотӣ ва маҳзанҳои маълумот, ки бо истифода аз усулҳои муосири коркарди иттилоот ба асосноккунии назариявии ташкили методӣ дар шароити муосири оmodасозии донишчӯён-мутахассисони ояндаи равияҳои иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва болобарии самаранокии идоракунии сифати таълим дар МТОК бахшида шудааст.

Натиҷаҳои илмии тадқиқотӣ бо пайвандҳои байниҳамдигарии худ ва ягонагии дохилии диссертатсия шакл гирифта, дар доираи назарияи илми педагогикаи кишвар, ки фарогири масъалаи муносибати босалоҳият дар таҳсилот ва санҷиши объективонаи дониши донишчӯён-мутахассисони ояндаи равияҳои иқтисодӣ мебошанд ва дар рушди илми педагогика ва информатика саҳми босазо гузошта метавонанд.

Тасдиқи асоснокии нуктаҳои калидии илмӣ ва хулосаҳои диссертатсионӣ бар пояи методологияи таҳлили системавӣ, концепсияи илмии ташҳиси компютерӣ, усулҳои назарӣ ва амалии мутобиқ ба мавзӯ, мақсад, вазифаҳои тадқиқот ва натиҷаи озмоишҳои педагогӣ устуворона пойбарчо буда, пойгоҳи асоснокӣ ва муътамадии мазмуну мундариҷаи диссертатсияро хулосаву тавсияҳои дар он шаклгирифта, натиҷаҳои илмии бо истифода аз усулҳои санҷидашудаи педагогӣ бадастомада, боэътимодӣ ва миқдори кифояи таҷрибаҳои педагогӣ, муқоисаи онҳо бо сарчашмаҳои маълум, озмоишҳо, арзёбии натиҷаҳо дар конференсияҳо, семинарҳои илмӣ, вебинарҳо ва наشري маводи илмии тадқиқот ташкил додаанд.

Дар матни диссертатсия маводи муаллифони дигар ва ҳиссаи ҳаммуаллифон танҳо тавассути истинодоварӣ истифода гардидааст. Дар диссертатсия ягон маълумоти сирри давлатидошта ё иттилооте, ки паҳнкунии он тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ аст, мавриди истифода қарор нагирифтааст. Автореферат ва натиҷаҳои илмӣ бо эътимоди кофӣ муҳтавои тадқиқоти гузаронидашуда ва дарунмояи асосии диссертатсияро инъикос мекунанд.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Қодиров Ҷаъфар Ашӯрович дар мавзӯи «Асосҳои педагогии омӯзиши технологияҳои компютерӣ ба донишчӯён-мутахассисони ояндаи равияҳои иқтисодӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ буда, дар маҷмӯъ, метавон ибраз намуд, ки довталаб барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ,

таърихи педагогика ва таҳсилот, сазовор мебошад.

Тақриздиханда:

доктори илмҳои педагогӣ, дотсенти
кафедраи технологияи иттилоотӣ ва
методикаи таълими информатика
МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

Б.Ф. Файзализода

Суроға: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Бохтар, кӯчаи Айни 67. Муассисаи
давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии
Бохтар ба номи Носири Хусрав» факултети
Информатика. Тел: (+992) 988-22-00-33;
E-mail: faizalizoda.bakhrullova@bk.ru

Имзои Файзализода Б.Ф. ро тасдиқ мекунам:
Сардори ҷуъбаи кадрҳои
ДДБ ба номи Н. Хусрав

Ҷ.А. Шукурзод